

تحلیلی بر روش‌شناسی و زمینه‌ی اجرایی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی آموزشی

طالب زندی^۱، یوسف مهدوی نسب^۱، هاشم فردانش^۲ و روشن احمدی^۳

^۱ دانشجوی دکتری تکنولوژی آموزشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس

^۲ دانشیار تکنولوژی آموزشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس (نویسنده مسئول) Hfardanesh@modares.ic.ir

^۳ دانشجوی دکتری تکنولوژی آموزشی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی

چکیده: در پژوهش حاضر به تحلیل پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی از منظر روش‌شناسی و زمینه‌ی اجرایی پژوهش پرداخته شد. روش پژوهش مورد استفاده روش تحلیل محتوا و جامعه پژوهش حاضر تمامی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی آموزشی دانشگاه‌های دولتی ایران شامل ۲۷۹ پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه‌های علامه طباطبایی، خوارزمی و اراک می‌باشد. در این پژوهش کل جامعه مورد پژوهش به عنوان نمونه انتخاب گردید. نتایج نشان داد که پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی از لحاظ روش‌شناختی بیشتر متکی بر روش‌های کمی به خصوص روش‌های آزمایشی، پیمایشی، همبستگی و تحلیل محتوا بود. بنابراین بیشتر این پایان‌نامه‌ها در چهارچوب پارادایم اثبات‌گرایی انجام شده‌اند. تحلیل زمینه اجرایی پژوهش نیز بیان‌گر این بود که اکثر پژوهش‌ها در دانشگاه و مقاطع مختلف آموزش و پرورش به اجرا درآمده و زمینه‌هایی مانند صنعت و کسب و کار به ندرت مورد توجه بوده‌اند. **کلمات کلیدی:** تکنولوژی آموزشی، روش‌شناسی پژوهش، رویکرد پژوهشی، پارادایم پژوهش.

Analysis of methodological and executive context of master's dissertations of instructional technology field

Taleb Zandi¹, Yousef Mahdavi Nasab¹, Hashem Fardanesh² Roshan Ahmadi³

¹ PhD Student of humanity sciences Department, Tarbiat modares University

² PhD of humanity sciences Department, Tarbiat modares University

³ PhD Student of educational sciences, allame tabatabaee University

Abstract: This study, master's dissertation of instructional technology were analyzed in point of methodological and executive context. Research methodology was content analysis and all master's dissertations of the public universities of Iran were selected. The total study population was selected as a sample (279 dissertations were selected from Alameh Tabatabaee, Kharazmi and Arak University). Results indicate that master's dissertations of instructional technology has been conducted with positivist paradigm and relayed on quantitative approach, and the most methods that were used include experimental, survey, correlation and content analysis. Executive context analysis indicated that the most of researches have been carried out at the universities and schools, and other contexts such as industries and business have rarely been considered.

Keywords: Instructional technology, research methodology, research approach, research paradigm.

۱- مقدمه و بیان مسأله

نگارش رساله یا پایان‌نامه مهم‌ترین بخش از فعالیت‌های دانشجویان و پژوهش‌گران در تحصیلات تکمیلی است. رساله یا پایان‌نامه برای دانشجو حد اعلا و نقطه‌ای اوج هزاران ساعت آموزش، تحقیق و نگارش است که بعد از فارغ‌التحصیل شدن برای سال‌ها تصویری از او را در محافل علمی به نمایش می‌گذارد [۱]. مجموعه پایان‌نامه‌های هر گروه آموزشی در یک دانشگاه بخشی از کارنامه‌ی پژوهشی آن گروه است و لازم است در دوره‌های زمانی مختلف نیم‌نگاهی به گذشته صورت گیرد و تصویری از مسیر طی شده ترسیم شود. ترسیم این مسیر می‌تواند نقاط قوت و ضعف تولیدات علمی قبلی را نشان دهد و راه‌گشای پژوهش‌های آینده باشد [۲]. همچنین از آنجا که توسعه‌ی علمی، اقتصادی و فرهنگی به میزان زیادی به تحقیق بستگی دارد، لذا درصد قابل توجهی از سرمایه‌های ملی صرف حمایت از برنامه‌های پژوهشی می‌شود. از این رو شناسایی روش‌های پژوهشی متداول، دلایل اقبال محققان به روش‌های پژوهشی خاص و عوامل مؤثر در انتخاب آن‌ها می‌تواند در ترسیم مسیر تحقیقاتی هر رشته نقش عمده‌ای داشته باشد [۳]. بنابراین یکی از اساسی‌ترین بخش‌های پایان‌نامه‌ها روش‌شناسی آن می‌باشد که از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار است. چرا که این بخش نشان دهنده‌ی هویت و روا بودن یک پژوهش است. در عرصه‌ی علوم تربیتی هم تحقیقات مختلفی در زمینه‌ی روش‌شناسی پژوهش انجام شده‌است. به صورت پراکنده هم پژوهش‌هایی در رابطه با روش‌شناسی پایان‌نامه‌های شاخه‌های مختلف علوم تربیتی مانند مطالعات برنامه درسی، مدیریت آموزشی و... صورت گرفته است. ولی به طور خاص پژوهشی در زمینه‌ی روش‌شناسی پایان‌نامه‌های رشته تکنولوژی آموزشی در ایران انجام نشده است. بنابراین پژوهش حاضر بر آن است تا با بررسی وضعیت روش‌شناسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی آموزشی که در دانشگاه‌های دولتی ایران انجام شده‌است، میزان استفاده از روش‌های مختلف و روند تحول و به کارگیری این روش‌ها را در طول سال‌های مختلف نشان دهد.

در حوزه‌ی پژوهش‌های تربیتی مفهوم رقابت پارادایمی از اهمیت خاصی برخوردار است. در روش‌شناسی پژوهش، پارادایم مجموعه‌ای از مفروضات فلسفی درباره‌ی پدیده‌های مورد مطالعه و چگونگی درک آن‌ها است [۴]. پارادایم‌های علمی نمونه‌های مورد قبول فعالیت‌های علمی واقعی هستند. این نمونه‌ها دربرگیرنده قوانین، نظریه‌ها، کاربردها و ابزارهای سنجش‌اند و مدل‌هایی را به دست می‌دهند که نشأت گرفته از باورهای منسجم و خاص پژوهش علمی هستند [۵]. هارمون (۱۹۷۰) و بیکر (۱۹۹۲) بر مبنای تعریف توماس کوهن به تحلیل فعالیت‌های گذشته و حال به منظور پیش‌بینی روندهای آینده پرداخته‌اند. هارمون پارادایم را به عنوان روش اساسی ادراک، تفکر، ارزش‌گذاری و انجام فعالیت‌های مرتبط با یک دیدگاه خاص از واقعیت تعریف می‌کند. درحالی‌که بیکر پارادایم را به‌عنوان مجموعه‌ای از قوانین و دستورالعمل‌هایی می‌داند که دو کار را انجام می‌دهد: ۱. حدومرزهایی را تعریف می‌کند ۲. چگونگی عمل در درون این حدومرزها را برای رسیدن به موفقیت نشان می‌دهد [۶]. اوشر [۷] بیان می‌کند وقتی یک پارادایم در یک جامعه تحقیقی جا می‌افتد، تحقیقی که بر مبنای آن انجام می‌شود به گفته کوهن "علم معمول" یا "علم هنجاری" نامیده می‌شود. این روال گاهی با وقفه یا سکنه‌هایی مواجه می‌شود که کوهن آن را انقلاب علمی می‌نامد. در این زمان یک جابه‌جایی پارادایم صورت می‌گیرد، پارادایم قبلی ساقط شده و پارادایم جدید جای آن را می‌گیرد. یک پارادایم جدید روش جدید برای نگاه کردن به جهان و راه‌های جدیدی برای انجام علم هنجاری است. یک جابه‌جایی به خاطر درک ناهنجاری‌ها در پارادایم موجود توسط دانشمندان، مانند مسائلی که حل نمی‌شود، و وجود پارادایم رقیبی که ظاهراً آن مسائل را حل می‌کند اتفاق می‌افتد. پارادایم جدید به این جهت پذیرفته می‌شود که ظاهراً راه‌های مفیدتری برای علم هنجاری پیشنهاد می‌کند. بنابراین کوهن نقش اساسی را در دگرگون‌سازی تصویر موجود از علم که در قرن بیستم رایج بود، ایفا کرد. در آن زمان تصویر رایج از علم پیروی از روشی بود که در آن نتایج به صورت قابل توجهی نشأت گرفته از داده‌ها بود، یافته‌ها

انتقالی و عملگرایی از دیگر پارادایم‌های رایج در حوزه تحقیقات تربیتی هستند. فرض اساسی پارادایم سازنده‌گرایی این است که معنای تجارب و وقایع توسط افراد ساخته می‌شود و بنابراین افراد سازنده واقعیاتی هستند که در آن‌ها مشارکت داشته‌اند. در این پارادایم اهداف پژوهش، استنباط و درک این موضوع است که مشارکت‌کنندگان در پژوهش چگونه معانی خود از پدیده‌ی مورد علاقه را می‌سازند [۱۲]. از این‌رو پژوهش‌گر باید تلاش کند دنیای پیچیده‌ی تجربه زیسته را از دیدگاه کسانی که آن‌را تجربه کرده‌اند، درک کند. این پارادایم تأکید می‌کند که پژوهش حاصل ارزش‌های پژوهشگر است و نمی‌تواند مستقل از او باشد. روش‌های پژوهش کیفی از قبیل مصاحبه، مشاهده و بررسی اسناد روش‌های غالب در این پارادایم هستند [۸]. پارادایم انتقالی نیز چهارچوبی را فراهم می‌کند که در آن فرایند پژوهش به بررسی پیش‌فرض‌هایی که به صورت آشکار دربرگیرنده مسائل قدرت، عدالت اجتماعی و پیچیدگی‌های فرهنگی هستند، می‌پردازد. پژوهش‌گران این حوزه بیشتر نظریه‌پردازان انتقادی، مارکسیست‌ها، فمینیست‌ها و اقلیت‌های نژادی و قومی هستند [۱۳]. به اعتقاد کرسول در پاره‌ای از مواقع برای این‌که درک بهتری از پدیده‌ها داشته باشیم می‌توانیم از هر دو روش کمی و کیفی با هم استفاده کنیم. در این رابطه ترکیب نمودن روش‌های کمی و کیفی برای درک بهتر و عمیق‌تر پدیده‌ها به‌عنوان "روش‌های پژوهش آمیخته" شهرت یافته است [۱۴]. بسیاری از صاحب‌نظران عمل‌گرایی را زیربنای فلسفی روش‌های آمیخته می‌دانند. در این رابطه کامرون [۱۵]، پارادایم عمل‌گرایی را در ساده‌ترین ادراک به‌عنوان یک رویکرد عملی برای حل مسائل می‌داند که وابستگی و ارتباط بسیار نزدیکی با روش‌های تحقیق آمیخته دارد. پاتون [۱۶]، عمل‌گرایی را به‌عنوان وسیله‌ای برای ارتقاء تناسب روش‌شناختی معرفی می‌کند که پژوهش‌گران را قادر می‌سازد انعطاف‌پذیری و قابلیت سازگاری در مسائل مربوط به روش‌شناختی را افزایش دهند. یکی دیگر از مسائل پیش روی محققان آن است که آیا پارادایم‌های تحقیق هم‌گرا هستند یا واگرا؟ میزان هم‌گرایی یا واگرایی پارادایم‌ها به میزان

مسلم و قطعی فرض می‌شدند و تلاش می‌شد تا دریافت واحدی از دانش در رابطه با جهان به دست آید. بنابراین در نیمه‌ی اول قرن بیستم پارادایم اثبات‌گرایی و به تبع آن روش‌های پژوهش کمی بر پژوهش‌های تربیتی و اجتماعی حاکم بود [۴]. روش‌های پژوهش کمی اغلب بر دو نوع‌اند: مطالعاتی که هدفشان کشف روابط علی است و نوعی از مطالعات توصیفی که از داده‌های کمی برای توصیف یک پدیده استفاده می‌کنند. از جمله مهم‌ترین روش‌های کمی عبارتند از پژوهش‌های آزمایشی، شبه‌آزمایشی، علی مقایسه‌ای، همبستگی، زمینه‌یابی و طرح‌های تک‌آزمودنی [۸]. دیری نپایید که توجه دانشمندان به این نکته جلب شد که پژوهش‌های کمی با وجود کارایی و دقت، پاسخگوی مطالعه پدیده‌های پیچیده‌تر روانشناسی و علوم تربیتی نیستند و به همین جهت از نیمه قرن گذشته کوشش وسیع دیگری برای گسترش پژوهش‌های کیفی در روانشناسی و علوم تربیتی آغاز شد و به‌خصوص در ربع آخر قرن گذشته میلادی به اوج خود رسید و رقیب نیرومندی برای مطالعات کمی در روانشناسی و علوم تربیتی شد [۹]. در این راستا تأثیر کارهای کوهن و دیگر پیشرفت‌های حاصل شده در فلسفه علم طی دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ میلادی منجر به تحقیقات اساسی در این زمینه شد و از این تغییرات تحت عنوان "تغییر پارادایم" نام برده شد. بنابراین حرکت از روش‌های کمی حاکم تا اواخر دهه ۱۹۶۰ به‌سمت رشد و ترویج روش‌های کیفی نتیجه همان تغییر پارادایم بود [۴]. پارادایم جدید که با عنوان پارادایم تفسیری شناخته شد و جایگزینی برای پارادایم اثبات‌گرایی بود، برگرفته از کارهای "گوبا" و "لینکلن" بود که رویکردی را برای مقایسه پارادایم‌های مختلف در پژوهش‌های علوم اجتماعی به واسطه سه مفهوم آشنا در فلسفه دانش، یعنی هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی گسترش دادند [۱۰]. بر پایه‌ی پارادایم تفسیری، پژوهش‌گر به انتخاب روش‌های تحقیق کیفی می‌پردازد. این روش‌ها شامل: مطالعه موردی، زندگینامه نگاری، مصاحبه گروه‌های کانونی، قوم‌نگاری، نظریه برخاسته از داده‌ها، پدیدارشناسی، تاریخی، اقدام پژوهی و تحلیل گفتمان است [۱۱]. پارادایم‌های سازنده‌گرایی،

این نوع روش‌شناسی بیان می‌کند: توجه به مسائل پیچیده محیط‌های واقعی در همیاری با بنابراین علاوه بر روش‌های مختلفی که در قالب پارادایم‌های مختلف به آن‌ها اشاره شد، لازم است پژوهش‌گران حوزه تکنولوژی آموزشی به طراحی پژوهی نیز به عنوان روشی که قرابت زیادی با رشته تکنولوژی آموزشی دارد، توجه داشته باشند. از این‌رو متخصصان و پژوهش‌گران حوزه‌ی تکنولوژی آموزشی دامنه‌ی وسیعی از موضوع‌ها و روش‌ها را مورد مطالعه قرار می‌دهند. پیش از این پژوهش‌گران تکنولوژی آموزشی روندهای موضوعی و پژوهشی را در مقاله‌ها، رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها مورد بررسی قرار داده‌اند. تعدادی از پژوهش‌گران از سراسر دنیا نیز مقالاتی را که در این زمینه در نشریه‌های بین‌المللی انتشار یافته، بررسی کرده‌اند از جمله هو، کاله و کیم، ۲۰۰۷؛ هانستینسکی، و کلر، ۲۰۰۷، کلین، ۱۹۹۷، لاجم، ۲۰۰۶، ما، ۲۰۰۰، روس، موریسون و لوتر، ۲۰۱۰، به نقل از کوکاک و همکاران [۲۱]. بعضی پژوهش‌گران هم به طور خاص رساله‌ها و پایان‌نامه‌های رشته تکنولوژی آموزشی را مورد بررسی قرار داده‌اند از جمله آکا- استون داگ، ۲۰۰۹، کافارلا، ۱۹۹۹، کاستا، ۲۰۰۷، اردگومس، ۲۰۰۹، مسعود، ۲۰۰۴، سیم سک و دیگران، ۲۰۰۸ به نقل از کوکاک و همکاران [۲۲].

خلاصه‌ای از ادبیات جاری پژوهش‌های تکنولوژی آموزشی در شکل ۱ ارائه شده است.

دانشه ایوان لختق راجع روش‌های پژوهش در پژوهش‌های مربوط به تکنولوژی آموزشی، کرکاک و همکاران، ۲۰۱۳، کتابخانه

شکل ۱. خلاصه‌ای از ادبیات جاری

کوکاک و همکاران بیان می‌کنند که نتایج پژوهش‌های کوکتاس و همکاران، ۲۰۱۲، کلی و لش، ۲۰۰۰ و مسعود، ۱۹۹۷ نشان می‌دهد که روش‌شناسی کیفی در سال‌های اخیر مورد استفاده بیشتری قرار گرفته است.

ارتباط، تداخل، تفاوت یا تضاد بین مفروضات هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی آن‌ها با همدیگر بستگی دارد. در یک مقوله‌بندی کلی، همه پارادایم‌ها در دو موضع عمومی اثبات‌گرا و غیر اثبات‌گرا قرار می‌گیرند. همه پارادایم‌های غیراثبات‌گرا معتقد به اصل عدم سازگاری با اثبات‌گرایی هستند؛ به این معنا که به شکلی علیه یا منتقد اثبات‌گرایی موضع می‌گیرند. آنان معتقدند که به هیچ وجه امکان تلفیق و هم‌گرایی با رویکردهای اثباتی وجود ندارد. تنها کاری که محقق می‌تواند انجام دهد این است که بین رویکردهای اثباتی و غیر اثباتی دست به انتخاب بزند. در این میان رویکردهای انتقالی و عمل‌گرایی استثنا محسوب می‌شوند، زیرا سعی دارند با اتخاذ رویکردی معتدل و میانه‌رو در حد وسط بین اثبات‌گرایی و غیر اثبات‌گرایی در نوسان باشند [۱۷]. در این راستا رشته‌ی تکنولوژی آموزشی هم به‌عنوان یکی از شاخه‌های علوم تربیتی از تغییرات پارادیمی که به آن‌ها اشاره شد مستثنی نبوده است. در اسکول [۱۸] بیان می‌کند که رشته‌ی تکنولوژی آموزشی در طی سده‌ی گذشته رشد و تغییرات عمده‌ای داشته است که متأثر از تحولات تاریخی، تغییر پارادایم در روانشناسی تربیتی، ظهور تکنولوژی‌ها و رویکرد تکاملی پژوهش است. علاوه بر این تغییر و تحولات به طور منظم از رویکردهای پژوهشی مختلفی در این زمینه استفاده شده است. پژوهش‌گران حوزه‌ی تکنولوژی آموزشی لازم است بر آزمایش فرایندهای تکنولوژیکی در مدارس و دانشگاه‌ها و ارتباط آن با جامعه در سطح کلان متمرکز شوند. در سال‌های اخیر پژوهش مبتنی بر طراحی که با عنوان طراحی پژوهی و تحقیق توسعه‌ای نیز شناخته می‌شود (البته طراحی پژوهی از این نظر که به صورت مداوم با استفاده از اجرا و بازخورد حاصل از آن مورد اصلاح و بازبینی قرار می‌گیرد با تحقیق توسعه‌ای تفاوت دارد) از جانب پژوهش‌گران حوزه‌ی آموزش و به ویژه تکنولوژی آموزشی مقبولیت زیادی پیدا کرده و رهنمودهای بهتری را برای پژوهش در این زمینه به دست می‌دهد. طراحی پژوهی چرخه‌ای را توسعه می‌دهد که پایه‌های فکری و بلند مدتی را برای انجام پژوهش در تکنولوژی آموزشی فراهم می‌کند [۱۹]. ریوز [۲۰]، سه اصل عمده را برای

روش شناختی رساله‌ها و مقاله‌های حوزه‌ی تعلیم و تربیت پرداخته شده است. ملکی، حاجی‌تبار و قاسم تبار [۲۴] پژوهشی با موضوع تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های دوره‌ی تحصیلات تکمیلی رشته برنامه‌ریزی درسی (از سال ۸۰ - ۸۸) با روش تحلیل محتوا انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان داد عمده‌ترین رویکرد کمی و عمده‌ترین روش تحقیق توصیفی-پیمایشی بوده است. کیانی [۲۵] پژوهشی با موضوع تبیین رویکردهای غالب روش‌شناختی پژوهش در رشته فلسفه تعلیم و تربیت و توصیف روش‌شناختی رساله‌های دکتری ایران طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۷۵ انجام داده است که در آن توصیف و تبیین رویکردهای غالب (رویکرد استنتاجی و رویکرد تحلیلی) از سه زاویه‌ی خاص که عبارتند از: الف) تعریف فلسفه‌ی تعلیم و تربیت، اهداف و وظایف آن از منظر هر رویکرد، ب) چگونگی دست یافتن به دانش یا مراحل که هر رویکرد برای رسیدن به دانش پیش‌بینی می‌کند، ج) ارائه‌ی شاخص‌هایی که معرف رویکردهای‌های مزبور باشد، و از سوی دیگر با توصیف و تحلیل روش‌شناختی رساله‌های دکتری، بر اساس شاخص به دست آمده، سعی در پی افکندن یک چارچوب نظری هماهنگ و منسجم درباره‌ی رویکردهای استنتاجی و تحلیلی و نیز ترسیم وضعیت کنونی روش‌شناختی رساله‌های دکتری انجام شده در ایران می‌نماید، که نتایج بخش روش‌شناختی بیانگر وضعیت نامطلوب روش‌شناختی رساله‌های دکتری در رشته‌ی فلسفه‌ی تعلیم و تربیت در ایران می‌باشد. حال با توجه به سیر تحول بیان شده در رویکردهای پژوهشی در جهان آموزش و مدنظر قرار دادن تأثیرگذاری این تحولات بر بخش روش‌شناسی مقالات و پایان‌نامه‌های این عرصه محققان این مقاله برآنند تا با انجام این پژوهش سیر تحول رویکردهای پژوهشی و توزیع روش‌های استفاده شده در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی تکنولوژی آموزشی در دانشگاه‌های دولتی ایران را مورد بررسی قرار دهند. همچنین هدف دیگر محققان بررسی پژوهش‌های انجام شده از لحاظ زمینه‌ی اجرایی آن‌ها می‌باشد. با توجه به اهمیت خاص روش‌شناسی در پژوهش‌های تکنولوژی آموزشی و این‌که برخی از

کسار و ازکان [۲۲] نیز در پژوهشی با هدف بررسی روند جاری پژوهشی مقاله‌های تکنولوژی آموزشی ارائه شده در کنفرانس جهانی علوم تربیتی در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ و مقالات منتشر شده این حوزه‌ی در پایگاه‌های اطلاعاتی چون Science direct و Scopus پرداختند. در این پژوهش از مرور پیشینه و تحلیل محتوا استفاده شد. نتایج تحلیل بخش روش‌شناسی پژوهش نشان می‌دهد که هم روش‌های کیفی و هم روش‌های کمی به صورت رایجی استفاده شده‌اند و از ترکیب این دو رویکرد هم در پژوهش‌ها استفاده شده است که این روند (استفاده از روش‌های ترکیبی) در سال‌های اخیر با استقبال خوبی روبرو شده است. کاستا [۲۳] در پژوهشی به تحلیل پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی که در فاصله‌ی سال‌های ۱۹۸۶ تا ۲۰۰۵ در کشور پرتغال انجام شده است، پرداخت. در این پژوهش چارچوب نظری، روش‌شناسی، موقعیت اجرای پژوهش، تکنیک‌های جمع‌آوری اطلاعات و روش‌های تحلیل داده مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان داد که اکثر رساله‌ها از دل مسائل واقعی ریشه می‌گیرند و زمینه اجرایی اکثر پژوهش‌ها مدارس بوده است. همچنین نتایج نشان داد که در زمینه روش‌شناسی، به طور مشخصی جهت پژوهش‌ها به سمت فاصله‌گرفتن از روش‌های سنتی (آزمایشی، همبستگی و...) و به کارگیری طرح‌های پژوهشی غیرآزمایشی، تحلیل‌های غیرآماري و داده‌های کیفی سوق پیدا کرده است. کوکاک و همکاران [۲۱] پژوهشی با موضوع بررسی روندهای پژوهشی در رشته تکنولوژی آموزشی در کشور ترکیه طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۱ انجام دادند. در این پژوهش به بررسی مقالات چاپ شده از پژوهش‌گران ترکیه‌ای در پایگاه‌های اطلاعاتی پرداخته شد. نتایج پژوهش نشان داد که ۵۲/۸ درصد پژوهش‌ها از روش‌شناسی کمی (۳۴/۸ درصد غیرآزمایشی و ۱۸ درصد آزمایشی)، ۲۲/۱ درصد از روش کیفی، ۹/۹ درصد از روش آمیخته و باقی مانده از روش‌های دیگر (مرور پیشینه و فراتحلیل) استفاده کرده‌اند. در ایران هم علی‌رغم انجام نشدن پژوهش خاصی در زمینه بررسی روش‌شناختی رساله‌ها و مقاله‌های تکنولوژی آموزشی، در پژوهش‌هایی به بررسی

- ۳- روند استفاده از روش‌ها و رویکردهای پژوهشی در پایان‌نامه‌های کارشناسی رشته تکنولوژی آموزشی در طی سال‌های مختلف چگونه است؟
- ۴- پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی دانشگاه‌های دولتی ایران در چه زمینه‌ای انجام شده‌اند؟
- ۴-۱- پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی در چه زمینه‌ای انجام شده‌اند؟
- ۴-۲- پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی دانشگاه خوارزمی در چه زمینه‌ای انجام شده‌اند؟
- ۴-۳- پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی دانشگاه اراک در چه زمینه‌ای انجام شده‌اند؟

۳- روش تحقیق و جامعه آماری پژوهش

در این پژوهش از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. تحلیل محتوا به طور عام اشاره به تنوعی از تحلیل‌های متنی که معمولاً شامل مقایسه، تطبیق و دسته‌بندی مجموعه‌ای از داده‌هاست گفته می‌شود، از این رو از تحلیل محتوا برای طبقه‌بندی کردن و بخش‌بندی متن به مفاهیم و مضمون‌های تعریف شده و مختلف استفاده می‌شود [۲۱]. جامعه آماری این تحقیق نیز شامل کلیه پایان‌نامه‌های دفاع شده کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی آموزشی در دانشگاه‌های علامه طباطبایی، خوارزمی و اراک است.

در این پژوهش برای تحلیل محتوای پایان‌نامه‌ها چک لیستی توسط پژوهش‌گران تهیه شد که شامل عنوان پژوهش، سال انجام پژوهش، دانشگاه مورد نظر، روش مورد استفاده، جامعه پژوهش و زمینه‌ی اجرایی پژوهش بود. پژوهش‌گران با مراجعه به قسمت پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های مذکور به بررسی پایان‌نامه‌های انجام شده از سال ۱۳۷۳ تا زمان پژوهش کنونی پرداختند و اطلاعات آن‌را در چک لیست ثبت کردند.

تعداد پایان‌نامه‌های مورد بررسی به تفکیک دانشگاه به شرح زیر است: دانشگاه علامه طباطبایی ۱۸۶ عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه خوارزمی ۴۹ عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اراک ۴۴ عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

پژوهش‌های مرتبط با تکنولوژی آموزشی روش‌شناسی خاص خود را می‌طلبد تا کنون در زمینه‌ی تحلیل روش-شناسی و همچنین تحلیل زمینه‌ی اجرایی پایان‌نامه‌های مربوط به رشته‌ی تکنولوژی آموزشی پژوهشی در کشور انجام نشده است؛ لذا انجام پژوهش حاضر از این نظر یک نوآوری در زمینه روش‌شناسی پژوهش‌های تکنولوژی آموزشی کشور محسوب می‌شود.

۲- سؤالات پژوهش

- ۱- از چه روش‌های پژوهشی در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی تکنولوژی آموزشی استفاده شده است؟
- ۱-۱- از چه روش‌های پژوهشی در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی استفاده است؟
- ۱-۲- از چه روش‌های پژوهشی در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی تکنولوژی آموزشی دانشگاه خوارزمی استفاده شده است؟
- ۱-۳- از چه روش‌های پژوهشی در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی تکنولوژی آموزشی دانشگاه اراک استفاده شده است؟
- ۲- وضعیت روش‌شناسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی آموزشی از لحاظ توجه به رویکردهای پژوهشی (کمی، کیفی، آمیخته) چگونه است؟
- ۲-۱- وضعیت روش‌شناسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی از لحاظ توجه به رویکردهای پژوهشی (کمی، کیفی، آمیخته) چگونه است؟
- ۲-۲- وضعیت روش‌شناسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی تکنولوژی آموزشی دانشگاه خوارزمی از لحاظ توجه به رویکردهای پژوهشی (کمی، کیفی، آمیخته) چگونه است؟
- ۲-۳- وضعیت روش‌شناسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی آموزشی دانشگاه اراک از لحاظ توجه به رویکردهای پژوهشی (کمی، کیفی، آمیخته) چگونه است؟

۴- یافته‌های تحقیق

با توجه به سؤال‌های پژوهش یافته‌ها به شرح زیر می‌باشد.

۱- از چه روش‌های پژوهشی در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی استفاده شده است؟ برای پاسخگویی به سؤال ۱ پایان‌نامه‌های رشته تکنولوژی آموزشی هر ۳ دانشگاه از لحاظ روش‌شناسی مورد بررسی قرار گرفت.

در پاسخ به سؤال ۱-۱ همان‌طور که داده‌های جدول ۱ نشان می‌دهد بیشترین روش مورد استفاده در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی به ترتیب روش‌های آزمایشی با ۴۹/۵ درصد، پیمایشی با ۳۰/۱، همبستگی با ۹/۷ درصد و تحلیل محتوا با ۵/۹ درصد می‌باشد. بر اساس یافته‌ها، در پایان‌نامه‌های این دانشگاه از روش‌های کیفی و طراحی پژوهی اصلاً استفاده نشده است و فقط در یک مورد از روش‌های آمیخته استفاده شده است. بقیه‌ی روش‌های مورد استفاده در جدول ۱ نمایش داده شده است.

در پاسخ به سؤال ۱-۲ با توجه به داده‌های جدول ۱ بیشترین روش مورد استفاده در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی دانشگاه خوارزمی به ترتیب روش‌های آزمایشی با ۴۴/۹ درصد، همبستگی با ۲۴/۵

درصد، پیمایشی با ۱۶/۳ درصد ۴/۱ و تحلیل محتوا با ۴/۱ درصد می‌باشد.

در پاسخ به سؤال ۱-۳ آن‌چنان که مشاهده می‌شود در پایان‌نامه‌های دانشگاه خوارزمی نیز به روش‌های کمی توجه بیشتری شده است و نکته قابل ذکر انجام فقط دو پژوهش به روش کیفی و یک پژوهش به روش آمیخته است. بقیه‌ی روش‌های مورد استفاده شده در جدول ۱ نمایش داده شده است.

همان‌طور که داده‌های جدول ۱ نشان می‌دهد، بیشترین روش مورد استفاده در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی دانشگاه اراک به ترتیب روش‌های آزمایشی با ۳۴/۱ درصد، روش پیمایشی با ۱۸/۲، روش همبستگی با ۱۸/۲ درصد روش علی مقایسه‌ای درصد ۱۱/۴ و روش‌های ارزشیابی، توصیفی تحلیلی و مقایسه‌ای ۴/۵ درصد می‌باشد. آن‌چنان که مشخص است در پایان‌نامه‌های دانشگاه اراک نیز بیشترین روش‌های استفاده شده روش‌های کمی بوده‌اند. بقیه‌ی روش‌های مورد استفاده شده در جدول ۱ نمایش داده شده است. طبق نمودار شکل ۲ در مجموع سه دانشگاه به ترتیب روش آزمایشی با ۴۶/۲ درصد، روش پیمایشی با ۲۵/۸ درصد، روش همبستگی با ۵ درصد و روش علی مقایسه‌ای با ۳/۲ درصد بیشترین فراوانی استفاده را داشته‌اند.

جدول ۱. توزیع مقایسه‌ای بین پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های علامه طباطبایی،

اراک و خوارزمی از لحاظ روش‌های پژوهشی

ردیف	روش	دانشگاه علامه		دانشگاه خوارزمی		دانشگاه اراک		مجموع سه دانشگاه	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	آزمایشی	۹۲	۴۹/۵	۲۲	۴۴/۹	۱۵	۳۴/۱	۱۲۹	۴۶/۲
۲	پیمایشی	۵۶	۳۰/۱	۸	۱۶/۳	۸	۱۸/۲	۷۲	۲۵/۸
۳	همبستگی	۱۸	۹/۷	۱۲	۲۴/۵	۸	۱۸/۲	۳۸	۱۳/۶
۴	علی مقایسه‌ای	۴	۲/۲	-	-	۵	۱۱/۴	۹	۳/۲
۵	تحلیل محتوا	۱۱	۵/۹	۲	۴/۱	۱	۲/۳	۱۴	۰/۵
۶	تاریخی	-	-	۲	۴/۱	-	-	۲	۰/۷
۷	آمیخته	۱	۰/۵	-	-	-	-	۱	۰/۴
۸	طراحی پژوهی	-	-	۱	۲	-	-	۱	۰/۴
۹	مقایسه‌ای	-	-	۱	۲	۲	۴/۵	۳	۱/۱
۱۰	توصیفی - تحلیلی	-	-	۱	۲	۲	۴/۵	۳	۱/۱
۱۱	توصیفی - مروری	۱	۱	-	-	۱	۲/۳	۲	۰/۷
۱۲	ارزشیابی	۳	۱	-	-	۲	۴/۵	۵	۱/۸
	جمع	۱۸۶	۱۰۰	۴۹	۱۰۰	۴۴	۱۰۰	۲۷۹	۱۰۰

طبق شکل ۳ در مجموع پژوهش‌های سه دانشگاه علامه طباطبایی، خوارزمی و اراک ۹۸/۲ روش‌های کمی، ۱/۱ روش‌های کیفی و ۰/۷ روش‌های آمیخته مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

۳- روند استفاده از روش‌ها و رویکردهای پژوهشی در پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی در طی سال‌های مختلف چگونه است؟

شکل ۴ روند استفاده از روش‌ها و رویکردهای پژوهشی را در طی سال‌های ۱۳۷۲ تا ۱۳۹۱ در دانشگاه‌های علامه طباطبایی، خوارزمی و اراک نشان می‌دهد، طبق این جدول بیشترین میزان استفاده از روش آزمایشی به ترتیب طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۸۴، ۱۳۸۹-۱۳۸۷، ۱۳۹۲-۱۳۹۰ است و مشخص است که روش آزمایشی طی سال‌های اخیر با استقبال خوبی روبرو بوده‌است، همچنین بیشترین میزان استفاده از روش پیمایشی بین سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۸۷ و ۱۳۸۶-۱۳۸۴ است و روش همبستگی هم در سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۸۷ بیشتر مورد توجه بوده است.

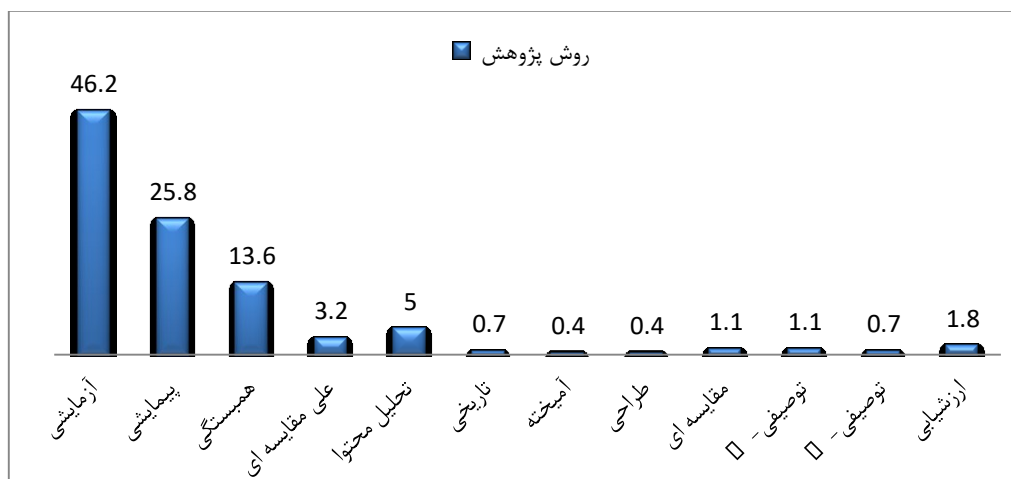
۲- وضعیت روش‌شناسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی تکنولوژی آموزشی از لحاظ توجه به رویکردهای پژوهشی (کمی، کیفی، آمیخته) چگونه است؟

برای پاسخگوی به سؤال ۲ پایان‌نامه‌های رشته تکنولوژی آموزشی هر ۳ دانشگاه از لحاظ رویکردهای پژوهشی مورد بررسی قرار گرفت و یافته‌ها نشان می‌دهد که رویکرد روش‌شناسی حاکم بر پایان‌نامه‌های هر سه دانشگاه، رویکرد کمی است.

در پاسخ به سؤال ۱-۲ همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد رویکرد روش‌شناسی حاکم بر پایان‌نامه‌های دانشگاه علامه طباطبایی رویکرد کمی است.

در پاسخ به سؤال ۲-۲ همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد رویکرد روش‌شناسی حاکم بر پایان‌نامه‌های دانشگاه خوارزمی رویکرد کمی است و فقط در دو مورد از روش‌های کیفی و یک مورد هم از روش‌های آمیخته استفاده شده است.

در پاسخ به سؤال ۳-۲ همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد رویکرد روش‌شناسی حاکم بر پایان‌نامه‌های دانشگاه اراک نیز رویکرد کمی می‌باشد.

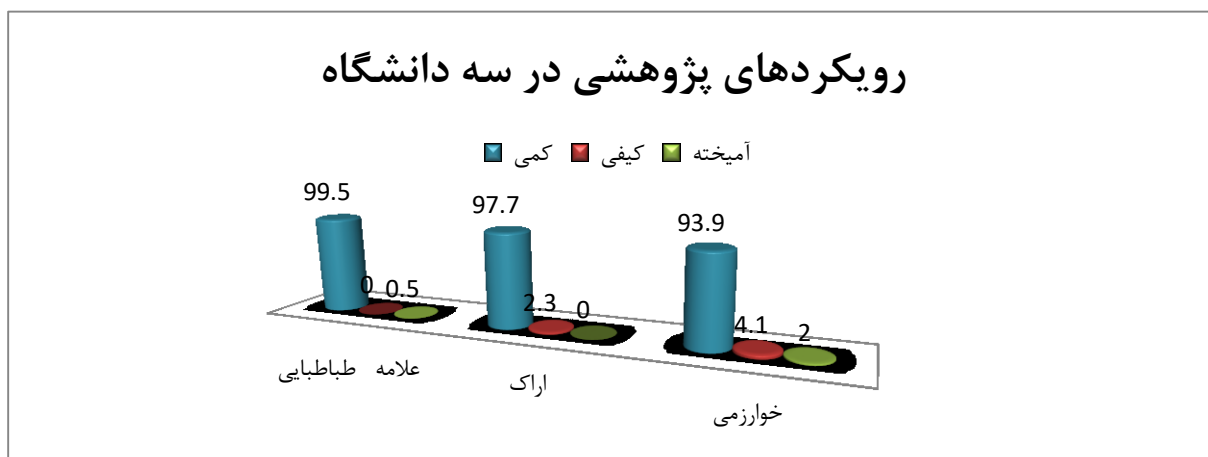

شکل ۲. توزیع مقایسه‌ای بین پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های علامه طباطبایی، اراک و خوارزمی از لحاظ روش‌های پژوهشی

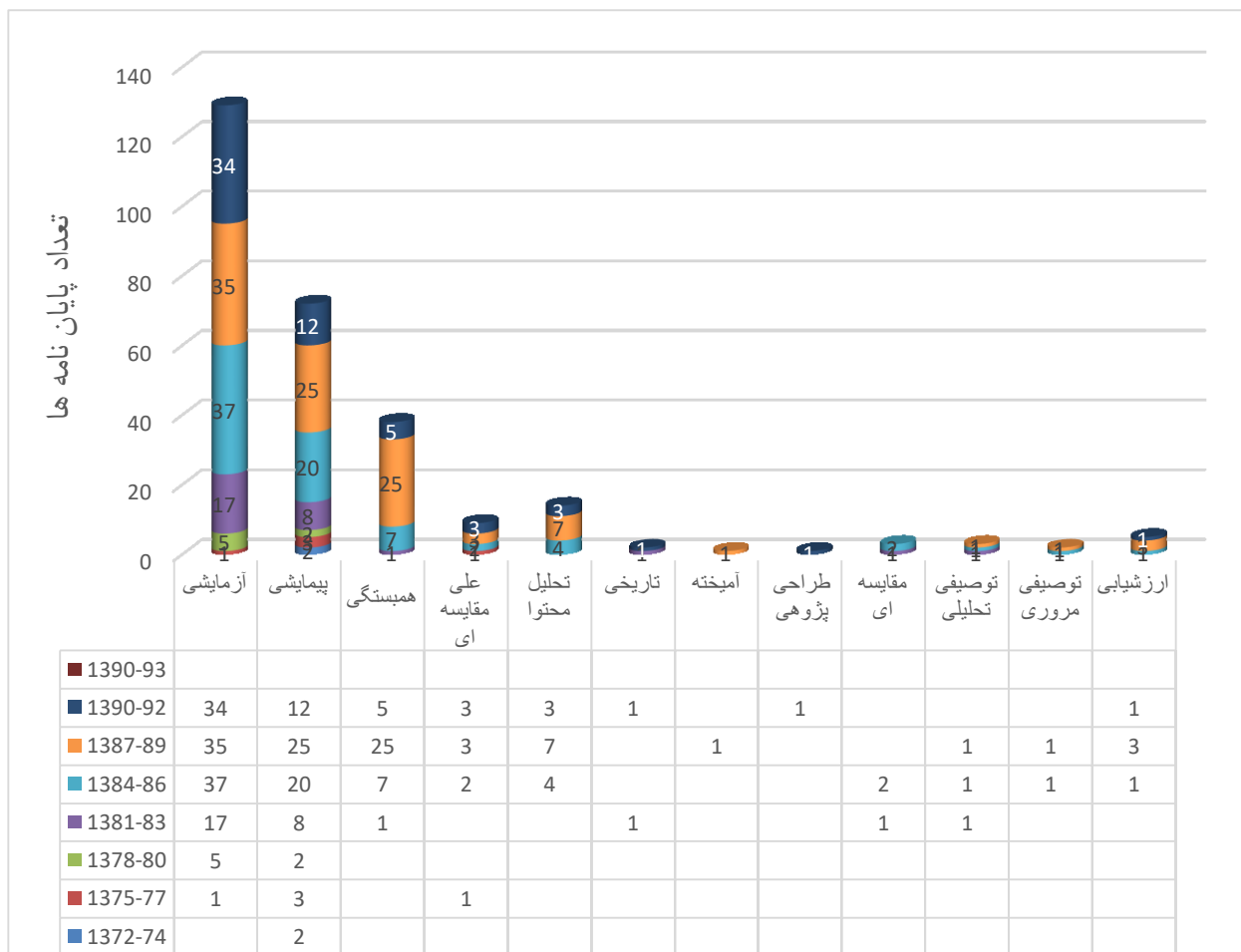
جدول ۲. توزیع رویکردهای پژوهشی پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های علامه طباطبایی، اراک و خوارزمی

ردیف	رویکرد	دانشگاه علامه		دانشگاه خوارزمی		دانشگاه اراک		مجموع سه دانشگاه	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	کمی	۱۸۵	۹۹/۵	۴۶	۹۳/۹	۴۳	۹۷/۷	۲۷۴	۹۸/۲
۲	کیفی	-	-	۲	۴/۱	۱	۲/۳	۳	۱/۱
۳	آمیخته	۱	۰/۵	۱	۲	-	-	۲	۰/۷
جمع		۱۸۶	۱۰۰	۴۹	۱۰۰	۴۴	۱۰۰	۲۷۹	۱۰۰

شکل ۳ هم بیان‌گر توزیع رویکردهای روش‌شناسی در دانشگاه‌ها می‌باشد. شکل ۳) توزیع مقایسه‌ای پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های علامه طباطبایی، اراک و خوارزمی از لحاظ رویکرد پژوهش

شکل ۴. روند استفاده از روش‌ها و رویکردهای پژوهشی

بحث

نتایج بررسی نشان می‌دهد که بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته در مقطع کارشناسی ارشد رشته‌ی تکنولوژی آموزشی در دانشگاه‌های ایران در چهارچوب پارادایم اثبات‌گرایی انجام شده است. اثبات‌گرایی بر واقعیت‌های عینی تأکید دارد و قائل بر این است که همه‌ی پدیده‌ها قابل اندازه‌گیری و کمی‌سازی هستند. هدف پژوهش در این پارادایم تأیید یا رد فرضیه‌هاست و از جمله ویژگی‌های این پارادایم این است که بر روش‌های علمی، تحلیل‌های آماری و تعمیم یافته‌ها تأکید می‌کند. حال آن‌که پژوهش‌های حوزه‌ی تعلیم و تربیت و آموزش با انسان و روابط انسانی مرتبط است و با توجه به مباحث ارائه شده در بخش مبانی نظری پژوهش همیشه روش‌های کمی قادر به تبیین پدیده‌های پیچیده حوزه یادگیری و آموزش نیستند و در سطح جهانی هم یک تغییر پارادایم از روش‌های کمی به سمت روش‌های کیفی و آمیخته به وقوع پیوسته است. در سال‌های اخیر در پژوهش‌های حوزه‌ی تکنولوژی آموزشی در سطح جهانی هم روش‌های کیفی و هم روش‌های کمی به صورت رایجی استفاده شده‌اند و از ترکیب این دو رویکرد هم در پژوهش‌ها استفاده شده است که این روند (استفاده از روش‌های آمیخته) در طی این سال‌ها با استقبال خوبی روبرو شده است. امیل و ریوز (۲۰۰۸) در رابطه با روش‌شناسی پژوهش‌های تکنولوژی آموزشی بیان می‌کنند که روش طراحی پژوهی در سال‌های اخیر از جانب پژوهش‌گران حوزه‌ی آموزش و به ویژه تکنولوژی آموزشی مقبولیت زیادی پیدا کرده و رهنمودهای بهتری را برای پژوهش در این زمینه به دست می‌دهد.

از نظر آن‌ها هدف نهایی طراحی پژوهی برقراری پیوند قوی بین پژوهش‌های تربیتی و مسائل دنیای واقعی است. در واقع ماهیت پژوهش‌های تکنولوژی آموزشی به گونه‌ای است که در بسیاری از موارد نیاز به ترکیب نظریه، عمل و طراحی دارد، از این‌رو پژوهش‌های تکنولوژی آموزشی نیازمند استفاده از روش طراحی پژوهی هستند.

سیر تحول رشته هم بیان‌گر این موضوع است. چنان‌که بعد از جنگ جهانی دوم صنعت، تجارت و حیطه‌های

همچنین شکل ۴ بیان‌گر این است که رویکردهای پژوهشی موجود در پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی روند ثابتی را داشته‌اند، بدین معنی که رویکرد کمی حاکم بر روش‌شناسی پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی از ابتدا تا سال ۱۳۹۱ بدون تغییر خاصی و با روند یکسانی پیش رفته است.

۴- پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی آموزشی در چه زمینه‌هایی انجام شده‌اند؟ برای پاسخگوی به سؤال ۴ پایان‌نامه‌های رشته‌ی تکنولوژی آموزشی هر ۳ دانشگاه از لحاظ زمینه‌ی اجرایی مورد بررسی قرار گرفت. در پاسخ به سؤال ۱-۴ همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد بیشتر پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی به ترتیب با ۲۹/۹ در دانشگاه، ۲۵/۸ در مقطع متوسطه، ۲۱/۱ درصد مقطع راهنمایی ۱۱/۳ در مقطع ابتدایی و ۵ درصد در بخش صنعت اجرا شده‌اند. بقیه موارد در جدول ۵ نمایش داده شده است.

در پاسخ به سؤال ۲-۴ بر اساس نتایج جدول ۳ پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی دانشگاه خوارزمی به ترتیب با، ۲۵/۵ در مقطع راهنمایی، ۲۰/۴ درصد مقطع در متوسطه، ۱۶/۳ درصد در مقطع ابتدایی، ۱۶/۳ در دوره‌ی پیش از دبستان و ۱۰ درصد هم در بخش کودکان استثنایی اجرا شده‌اند. بقیه‌ی موارد هم در جدول ۳ نمایش داده شد است.

در پاسخ به سؤال ۳-۴ همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی دانشگاه اراک به ترتیب با ۳۸/۶ در دانشگاه، ۳۲/۸ در مقطع متوسطه، ۲۱/۱ درصد مقطع در راهنمایی ۱۳/۶ در مقطع ابتدایی اجرا شده‌اند. بقیه‌ی موارد هم در جدول ۵ نمایش داده شده است.

طبق جدول ۳ در مجموع، پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی سه دانشگاه مورد بررسی به ترتیب با ۲۹/۴ در دانشگاه، ۲۶/۹ در مقطع متوسطه، ۱۷/۹ درصد مقطع در راهنمایی ۱۲/۵ در مقطع ابتدایی اجرا شده‌اند و بقیه موارد هم در جدول ۵ نمایش داده شده است.

تحلیلی بر روش‌شناسی و زمینه اجرایی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد ...

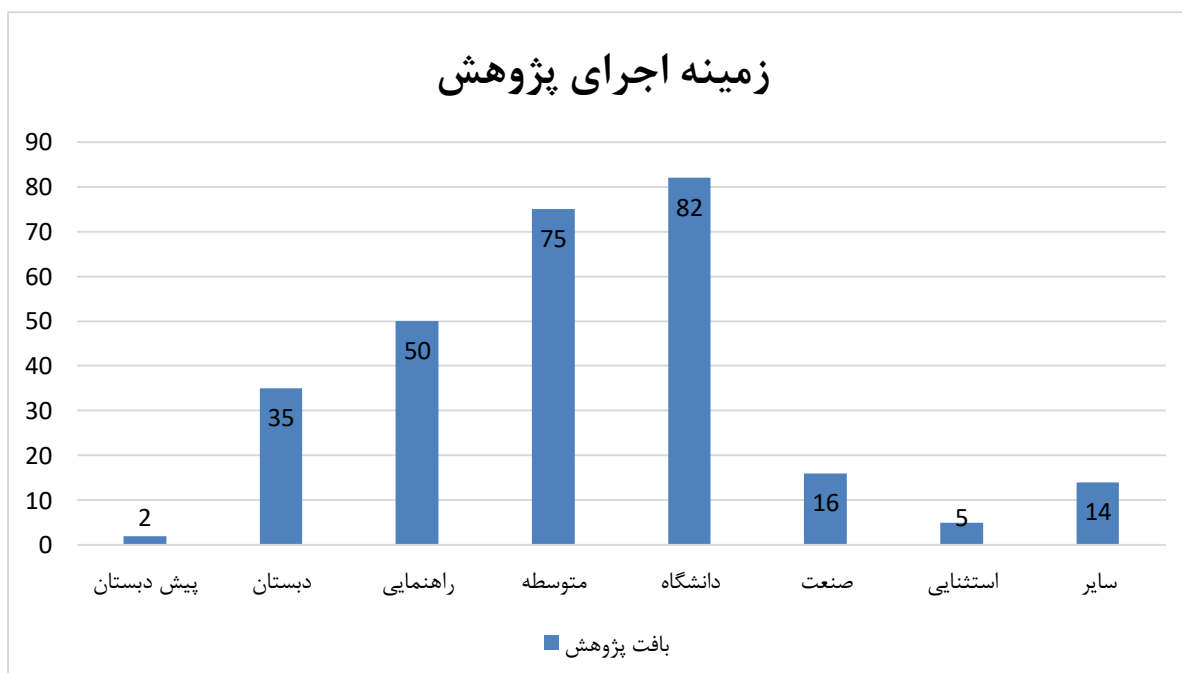
از این رو صنعت و تجارت برای بهبود شرایط خود در بازار رقابت بیش از پیش از طراحی آموزشی استفاده کرده‌اند. ریزر و دمپسی [۲۸] بیان می‌کنند که امروزه تغییرات زیادی در صنعت مهارت آموزی به وجود آمده‌است. تقاضای بسیار زیادی برای کاهش زمان چرخه‌ی طراحی و در عین حال افزایش اثربخشی و کارایی مهارت‌آموزی وجود دارد.

نظامی از زمینه‌های استفاده از یافته‌های آموزشی بوده‌اند [۲۶] و [۲۷].

همچنین طراحی آموزشی از رویکرد سیستمی برای توسعه‌ی کارآموزی استفاده می‌کند. پس از کاربرد موفقیت‌آمیز طراحی آموزشی در پروژه‌های بزرگ نظامی و به دنبال آن در برنامه‌های فضایی، متخصصان عرصه‌ی تجارت هم به اهمیت استفاده از طراحی آموزشی در کسب و کار پی برده و به استفاده از آن پرداختند.

جدول ۳. توزیع چگونگی زمینه پژوهشی بین پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های علامه طباطبایی، اراک و خوارزمی

ردیف	زمینه	دانشگاه علامه		دانشگاه خوارزمی		دانشگاه اراک		مجموع سه دانشگاه	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	پیش دبستان	۱	۰/۵	۰	۱۶/۳	۱	۲/۳	۲	۰/۷
۲	دبستان	۲۱	۱۱/۳	۸	۱۶/۳	۶	۱۳/۶	۳۵	۱۲/۵
۳	راهنمایی	۴۰	۲۱/۵	۸	۲۶/۵	۲	۴/۵	۵۰	۱۷/۹
۴	متوسطه	۴۸	۲۵/۸	۱۳	۲۰/۴	۱۴	۳۱/۸	۷۵	۲۶/۹
۵	دانشگاه	۵۵	۲۹/۶	۱۰	۸/۲	۱۷	۳۸/۶	۸۲	۲۹/۴
۶	صنعت	۱۱	۵/۹	۴	۲	۱	۲/۳	۱۶	۵/۷
۷	استثنایی	۳	۱/۶	۱	۱۰/۲	۱	۲/۳	۵	۱/۸
۸	سایر	۷	۳/۸	۵	-	۲	۴/۵	۱۴	۵
	جمع	۱۸۶	۱۰۰	۴۹	۱۰۰	۴۴	۱۰۰	۲۷۹	۱۰۰

شکل ۵. توزیع فراوانی پایان‌نامه‌های هر سه دانشگاه از لحاظ زمینه اجرایی پژوهش.

به عبارت دیگر، طراحی و توسعه‌ی کارآموزی باید در حداقل زمان ممکن صورت گیرد و باعث بهبود عملکرد شغلی کارکنان و در نتیجه تأثیرگذاری مثبت بر سوددهی شرکت‌ها گردد.

۵- نتیجه‌گیری

در این پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی‌ارشد رشته‌ی تکنولوژی آموزشی در دانشگاه‌های دولتی ایران مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. در رابطه با پایان‌نامه‌های کارشناسی‌ارشد نتایج به دست آمده نشان داد که بیشتر روش‌های استفاده شده به ترتیب روش‌های آزمایشی، پیمایشی، همبستگی و تحلیل محتوا می‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که رویکرد حاکم بر روش‌شناسی این پایان‌نامه‌ها در دانشگاه‌های بررسی شده، رویکرد کمی است. از این رو اکثر این پژوهش‌ها در قالب پارادایم اثبات‌گرایی صورت گرفته است. همچنین در زمینه‌ی روش‌شناسی پژوهش‌های تکنولوژی آموزشی، به‌طور مشخصی جهت پژوهش‌ها به سمت فاصله گرفتن از روش‌های سنتی و کمی و به کارگیری طرح‌های پژوهشی غیرآزمایشی، تحلیل‌های غیرآزمایی و داده‌های کیفی سوق پیدا کرده است. چرا که این روند همسو با تغییر رویکردهای پژوهشی در حیطه‌ی تعلیم و تربیت و همگام با تغییرهای پارادایمی که بدان اشاره شد، می‌باشد. از طرف دیگر لازم به ذکر است که از جمله مباحث مهم در حوزه‌ی روش‌شناسی در تکنولوژی آموزشی توجه به روش طراحی پژوهی می‌باشد. طبق یافته‌های پژوهش به نظر می‌رسد عدم استفاده از روش‌هایی مانند طراحی پژوهی به عنوان روشی که ارتباط تنگاتنگی با رشته‌ی تکنولوژی آموزشی دارد، یک خلاء محسوس در پژوهش‌های تکنولوژی آموزشی ایران است که لازم است پژوهش‌گران و دانشجویان این رشته بدان توجه نمایند. از طرف دیگر یکی از هدف‌های این پژوهش بررسی زمینه‌ی اجرایی پایان‌نامه بود. نتایج بررسی نشان می‌دهد که بیشتر پایان‌نامه‌های تکنولوژی آموزشی در دانشگاه‌ها و آموزش و پرورش (مقاطع متوسطه، راهنمایی و ابتدایی) اجرا شده‌اند و به جز چند مورد زمینه‌هایی چون صنعت و کسب و کار کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند.

حال آن‌که رشته‌ی تکنولوژی آموزشی یک رشته‌ی کاربردی است و تعریف‌های جدید این رشته مبین گسترش آن به حیطه‌هایی چون صنعت و توجه به عملکرد می‌باشد. از این رو توجه به صنعت و بازار کسب و کار در پایان‌نامه‌ها می‌تواند باعث رشد هر چه بهتر پژوهش‌های این حیطه شود و گامی در ایجاد ارتباط هر چه بهتر رشته‌ی تکنولوژی آموزشی با صنعت باشد. نکته‌ی دیگر، لزوم توجه بیشتر به دوره‌ی پیش از دبستان به‌عنوان زمینه‌ای برای انجام پژوهش‌های تکنولوژی آموزشی است.

مراجع

- [1] Lovitts, B.E. and Wert, E.L., *Developing Quality Dissertations in the Humanities: A Graduate Students Guide to Achieving Excellence*. Sterling, Va.: Stylus, (2009).
- [2] Mansorian, Y., and Alipour., O., *Subject and Methodological Analysis of Sociology Scienses in Gilan University*, (2013), Vol. 17, No. 1, pp. 70- 79, [in Persian].
- [3] Dollaee, A., Hosseini nasab, D., and Niknafs., B, Research methods that used in dissertations of medical sciences university of Tabriz in years 1996- 2005, *Journal of Sciences and IT*, (2009), Vol. 25, No. 2, pp. 169- 187. [in Persian].
- [4] Hammersley, M. "Methodological paradigms in educational research." *British Educational Research Association on-line resource*, (2012), <https://www.bera.ac.uk/wp-content/uploads/2014/03/Methodological-Paradigms.pdf?noredirect=1>
- [5] Kuhn, Thomas S, *The structure of scientific evolution*. (3rd. ed.) Chicago: Univ. of Chicago. (1996).
- [6] Huit, W. *Analyzing paradigms used in education and schooling*. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University. Retrieved from Qualitative analysis. Thousand Oaks, CA: Sage. (2011).
- [7] Usher, Robin, *A critique of neglected epistemological assumptions of educational research*. In David, Scott and obin, Usher, (eds). *Understanding educational research*. Routledge: New York. (1996).

- [8] Mertens, Donna M., *Research and evaluation in education and psychology* (2 ed) SAGE Publications. Thousand Oask, London, New Delhi .Press. , (2005).
- [9] Lotfabadi, H., Noroozi, V., and Hosseini, N., Study of Methodological Research education in Psychology and Educational sciences, *Journal of Educational Innovations*, 2007. Vol. 6, No. 21, pp. 109-140. [In Persian].
- [10] Morgan, David L. , Paradigms Lost and Pragmatism Regained, Methodological Implications of Combining Qualitative and Quantitative Methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 2007. Vol. 1, No. 1, 48-76.
- [11] Bazargan, A., Mixed method; the approach for management studies, *journal of knowledge and management*, (2008), Vol. 21, No. 81, pp. 19-36. [in Persian]
- [12] Charmaz, K. , *Constructing grounded theory: A practical guide through Qualitative analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage. (2006).
- [13] Mertens, Donna M. , Transformative Paradigm: Mixed Methods and Social Justice. *Journal of Mixed Methods Research*, Published by sage, <http://mmr.sagepub.com/content/1/3/212>. (2007).
- [14] Creswell, John W. , *Educational research : planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*, (4th ed). Sage. (2012).
- [15] Cameron, Roslyn. , Mixed Methods Research: The Five Ps Framework. *Electronic Journal of Business Research Methods*, (2011). Vol. 9, No. 2.
- [16] Patton, M, *Qualitative Research & Evaluation Methods*, Sage, Thousand Oakes, California. . (1995).
- [17] Mohammadpour, A., *Method in Method, in the case of knowledge construct in Humanity Sciences*, Tehran: Sociologists Publications, (2010). [in Persian].
- [18] Driscoll, M, *Paradigms for research in instructional systems*. In Gary J. Anglin (Ed.), *Instructional technology: Past, present, and future* (2nd ed). Englewood: CO: Libraries Unlimited, (1995).
- [19] Amiel, T., & Reeves, T. C. Design-Based Research and Educational Technology: Rethinking Technology and the Research Agenda. *Educational Technology & Society*, (2008), Vol. 11, No. 4, pp. 29–40.
- [20] Reeves, T, Design research from a technology perspective. In J. V. D. Akker, K. Gravemeijer, S. McKenney & N. Nieveen (Eds.), *Educational design research*, (2006). pp. 52–66.
- [21] Kucuk ,S, Aydemir M, Yildirim,G, Arpacik o, Goktas Y, *Educational technology research trends in Turkey from 1990 to 2011*, Computers & Education, Vol. 68 , (2013), pp. 42–50
- [22] Keser, H., & Ozcan, D. , Current trends in educational technologies studies presented in World Conferences on Educational Sciences. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (2011), Vol. 15, pp. 3989–3998.
- [23] Costa, Fernando Albuquerque , Educational Technologies: analysis of Master dissertations carried out in Portugal. Sísifo. *Educational Sciences Journal*, (2007), Vol. 3, pp. 7-24.
- [24] Maleki, H., Hajitabar, M., and Ghasemtabar, N., Content Analysis of Curriculum Studies Dissertations of Allame tabatabaee and Shahid beheshti Universities, *Journal of Curriculum Studies*, (2012), Vol. 2, No. 4, pp. 60- 83. [In Persian].
- [25] Kiani, M., *Methodological Research Approaches in Educational Philosophy and Description of Methodology of Educational Philosophy* Thesis in Year 1996- 2006, Educational Philosophy Dissertation, Tarbiat Modares University, (2010). [in Persian].
- [26] Romizofski, A., (2012) G., *Educational Systems Design*, Translated by Hashem fardanesh, Tehran: samt.
- [27] Reiser A. Robert, A history of instructional design and technology: *Part II: history of instructional design*. *Educational Technology, Research and Development*, (2001).
- [28] Reiser, R. A., & Dempsey, J. V. (Eds.) *Trends and Issues in Instructional Design and Technology* (3rd ed.). Boston, MA: Pearson Education. (2012).